

202⁽⁹⁾

0 22 FEB 1939
 Agriculture methods on Karlsruhe No 4
 Pp. 1-10 202⁽⁹⁾ 5P. 8/1
 A. Mahloana
 to Karlsruhe
 K34/12
INDEXED

Maina a di'byalo tša Sesotho ke ditloo-marapo, diHokomane, dihlodi, mabelébélé, mabelé, dinyoba le mphaxa, le dinawa. Mafela a bitšwa Letswêle Thoká. Ke xore sefela se tšwela le mohuta wa Mathoka (Shangaans) xe ba tšwela kwa naxeng ya bona ya Thongaland.

Ditloo-marapo, diHokomane di byalwa mo fase tša thšelešwa ka mabu, tša tla tša epollwa. Di thunya malobana. Dina le thšábo entsi. Na motho yo wa lena, na yena o tsene ditloong, na ene ditloo tše a tsenexo ^{tšona,} xe ^{aria} o tsene di sa ko thšelelwá. Ke sereto sa diHob marapo.

Ditloo-marapo tša mahlo a-kóma di ratexa kudu, di thšelwa ka serotwaneng sa dingwetsi. Tše dingwe ditloo di xona, di bitšwa sebyalelwe. Ke ^{tše} di khwibidu tša dikókórôpa. (tše dikxolo) Di rata naxa ya mošokhuledi (mohlaba).

Dihlodi di ratexa kudu, di thšelwa ka lehlapelong la ngwetsi; ke bothakxa byo boxolo. Ngwetsi e folo letšura ka tšona. Xe di se xona xo nyakwa ~~mabele~~ mabele a mašweu, a a thšelwa. Ba be ba sepele ba di nyaka xore ba di reke. Di thšelelwa bana ka katsebalaxi (bahumi) ba ba-tseatseana (badi di) xe ba di bone.

Mabelebele ke lebelé la sesotho, a ratwa ke boraxa le dinonyana. Xe lebelébelé le jwetšwe kxauksi le noka, dinonyana ka mehutahuta di boya k~~wa~~ le kwa tša le eja. Dinonyana di a le rata ka xobane ke lele sese, di thorwana tša lona ke tše di nnyenyane. Le tswala kapela xo fetiša mabele. Batho ba le byalela moakôlô. Le thšwa le hlakanetše batho xe ba lala le tala, ba robala phôthô. Batho ba leta mabelebele mašemong. Xe motho a leta lebelébelé o tsoxa bošexo, ka mahwibi' a masethla, a bareng ke mahwibi' a banna, a fihla thšemong boraxa le dinonyana di sešo tša tsoxa. O tšea boxobe ba molatša (sethiithi) a ya nabo, a bo lokela ka mareng a dinamane (mafisi). Ka xo ratex^{xe} motho a ka byala lebelebele temong a le tee, xo nyakexa xe ba le byala e le ba kantsi, ba tla ba tsebaxo letišana. Mongwe ave kamo fsaa! fsaa! mongwe ave fsaa! fsaa! tša se be le mo di thšabelang xona xe e se di hlareng. Ba ja ba emoka dinao. Xe ba šetše ba tla tlišitšwe ke dinonyana, ba dira difepi.

202 III Agriculture No 4

K34/12

Sengwe sare thwaa! Kafa sefepi, sengwe sare
 thwaa! Ka moraxo xe di sahlwe di tihwe di
 thšaba sefepi, ba dira dikxorô kxorô, ba di
 dira ka maleke a matala le di thšipiyana,
 'di kxokelelwa mothapong ya lôdi' ya xo
 xothlwa, motho o nna felo xotee a xoxa
 thapo, dilo tšeo tša bethana, ya eba
 lekwekwete! kwekwete! Dinonyana tša
 palakana tša thšaba. Ka xoba xe motho
 a leta ka molomo fela, o tla hlwa a
 xoeletša, a ba a lala a lapile. Ke mošomo
 o mo thata kudu ka matla. Hebelebele le
 na le boxobe byo bo botse kudu, byo bo
 talana, bya xo se tšwe ka maleng.
 Xe motho a bo jele ka bošexo (gasasa)
 o tla hlwa a bo kxothše letšatšix
 kamoka. Mpa e le bo ima. Boxobe
 ba lebelebele bo dirwa ke batho ba
 ditsôvô (dikwala), ba xo tseba xo šila
 ka nnete. Ngwana a mo setsana a bo
 nnele lwaleng a bo lopetlê. Bupi bo
 se ke ba tšwa ka bontši. A dikê a bo
 tsikitla, xo be xo bonale mangôti mo
 buping. Xona xo tla bonala xove o ya
 šila. Xa a ka jo le folôla, a le kxaila,
 le ka se dumele.

Agriculture NO 4

K34/12

202

Le boxobe ba lona bo ka se tsene, le xo
 metsêxa le ka se metsêxe. Ka le nyakane
 le mašacedi (mašampha) ba xo le Ha di hloxo
 fela. Batho ba bantši ka xo ba palela xo
 šila xa ba le juralê, ba a le thšaba.
 Xe ba le reta bare ke "swana a ^{bo} ka
 lewa". Mabele mabelexa batho. Kxale,
 Kxale, borakxolo a rena ba be ba eja
 maloko a dikxomo ba tuba ka mafsi.
 Monna yo mongwe o be a le xona a tsere
 basadi ba babedi, e le baxadikane.
 Baxadikane xa ba ratane. Xe monna
 a ya ntlong ya mosadi yo mongwe, a sa ye
 xo ya yo mongwe, yo mongwe xa arate.
 Mabele e be e le byang bya naxa.
 Mosadi yo mongwe ka bakala xo vata
 xo hlokiša yo mongwe monna yoo, a ya
 naxeng, a fula di thoro tša mabele a
 di šila are ke loya monna yo. A no mo
 šilela mpholo oó, fela wa se mmolae,
 ya be e le xona a xoloxá, a nona,
 a xóka, a tšwa di potōngwane. Mosadi
 a thoma xo makala. A leka mpholo
 o, a oja, a kwa o ntšore mmoo!
 o le bose, o me fa maatla.

202 V Agriculture NO. 4 K34/12

Mosadi yo a thoma xo botsša batho, se a bexa a se dira, batho ba ya naxeng ba fula-byang bola, ba šila, ba e tšwa bo le bose, ba bo dira dijo. Mabele a nama^a thoma xo huduxâ naxeng, xe a bona batho ba a aja. A nama a byalwa mašemong, a hlaxolelwa, a fokotšwa, a dira *diäko tša xo feta xela e sale byang. mabele a šilwa ke batho ba dikwâlâ, ba dira mangoti. Boxobe ba mabele bo dirwa maanyane (dikxai) xe ba šilela masadi xe a tšene ntlong. Ba atla dihloxo. Motswešši a boja bo sale bothitho, a thuthofatša ka teng. Basadi xe banna ba sa ile maeto ba šala ba dira maanyane, ba aja, bare maanyane a bose Kudu xo fetiša boxobe ba xo thungwa. Basadi ba mašedi ba rata xo šilela banna maanyane. Boxobe ba mabele bo fetwa ke ba lebelebele ka boima. Boxobe ba lebelebelê bo a bipela le ba mabele xe a jelwe xo fetiša tekanyo. Mabele a a letwa byalo ka mabelebele, fela xa a ratwe ke diji byale ka mabelebele.

202 VI Agriculture No.4 K34/12

Dinyoba di jewa lehlaka xwa bewa
 seakô, di jewa xe di butšwits^o. Seato
 se a leswa, sa fexwa modithateng, sa oma,
 Batho xe ba eja dinyoba ba di ja ka kxwedi
 ya se-mphe-ke-kxothše. Lebelebelé ke
 komêlo ye kxolo ya byalwa. Le dira byalwa
 ba boxale, ba xo omiša mare, batho
 ba a lele mediša xotee le mabele.

Xe atšwile meselana ba a a omiša,
 xo tee le lebelebele. Mabele a^a Šilwa,
 xwa apewa maxwêbelêlê (lethsweteba),
 Maxwebelele # a swana^o ting ya Bakxatla.
 Ka moraxo xa maxwebetote bo a pewa
 ba re xela bo fodile ba omel^{wa} ka
 lebelebele e le bupi bo bo sa ka xo
 bya apewa, Seema seve;

Mabele a mela mesela, mesela ya
 mela batho. Borakxolo a rena ka bo
 bitša mothabiša - thšiwana. Xe ba bonwa
 ba nwele ka sephoko setee kamoka
 xa bona. Ba di di metša, mongwe
 a latswa, mongwe a latswa, ya eba
 lenyébenyébe, ba ješana malatswa.
 Xa bo nwele ka letsoxola ntsoxošu,
 bo nwele ka le letona.

K34/12

202 VII Agriculture No 4

Xe motho a ka bouwa ka letsoho la ungene,
o tla tswa e setse bare o tswa ka e ouwe?
Thswara byalwa bo botse bo! Xe motho
a sa bo thsware botse a ka ba^{ba} mo
inamisa. Ba lema selemo, ba letele thseola.
Thseda ke pula ya mathomo. Ba kxatha ka ka
diatla. Ba byala ka sekoko. Sekoko ke motomana
wa xo byala. xa o boima, o bofefo. O swarwa ka letsoho
letee. Dinaledi xe tsa di thutlwa xe di subela
kapela batho ba sa dutse, ke pontsho ya xore lehlabu-
la le batametse. Letsatsi xe le sepela xodimo xa
dihloko, le Jona ke pontsho. Pontsho e nngwe ke
seklare sa mutsupé, se thiswa se thunya kapela.
Di thšimo tsa ka xae di bitšwa dirōkōlō. ke
dikxe methwana, xa se tše di telele. Di lengwa ke
basadi, ba direla bina ba bona moakolo. Ba di
kxatha pele. Dirōkōlō xa di abiwe ke kxosi xoba
ndona. Motho o no ikxovela serokolwana sa hake,
Ea se ke ya e ba se se telele. Xe motho ana
le mašemo a mantši a ka no adina motho wa
mofala di. Xe papaxe ngwana a hwile, morwa ke
yena monye a mašemo. Xe mmake a se a hwe
o ngathelwa ke mmake. Barwodi bona xa bana
kabelo ya mašemo, Ba hananwa xe ba ka eba le
mabele a mantši, o latelang xa ba leme, baja a
matata.

VIII 202 Agriculture No. 4.

K34/12

Batho xa ba abelane mašemo. Motho xe ana le basadi ba babedi yo mongwe le yo mongwe o na le serôkôlo sa xaxe, le thšemo ya xaxe. Bathšaba xore ba ka tla balwela mabele xe ba ka a hlakanela. Basotho ba lema mo meeding le tswapong tša ~~ka~~ meboto. Naxa e tsebexa xore e boxale xe xo medile mohoka-pitsi, le morotela dithšothši, le byang byo bareng ke mphafa, le mesela-phala. Lešū le tona ke ponthšo ya mabele le mo xo melang meribô. Morotela-dithšothši le mešū e atiša xo mela sekakeng sa mabu a mahwibidu; Monakarakane le mokwele e atiša xo mela naxeng ya mohlaba moxo senang mabele. Meribô e mela selokông, mo mabung a mantso. Mašemo xa a nošetšwe, a nošetšwa ke pula. Xe motho a dia thšemo o epa dihlave a dithšša ka medi. A ~~di~~ di kxobela xotee, a dira diplikwe, a loka mollo. Ba byala dinawa tša hlaka hlakana le mabele le dihlodi le ditlôô. Peu xo kxethwa mabele a mabotse, a folelwa thoko, a thšelwa melôra, ya kxopha ya xo koha dikobo, xore a se fehwe. Le xona peu e bolokelwa thoko. Xe ba byala ba rothišetsa peu ka seatla. Ba byala mabele ka sešošô. (sehlopha) Ba tla ba a fokotsa xo a medile.

202 ~~K~~ Agri culture No. 4

K34/12

Tšhemo ya kxoši' xo thongwa ka yona xo lengwa. Ko bitswa batho kwa le kwa ba hlwa ba eloma, xa ba lefiwe ka selo, ba lemela monye - mabu. Ba hlaxola ka Matšema, xe ba lema mašemong ba patl'we ke sekōrō. Ba hlaba pudi, ba e apeya kamoka xa yona, ba e eja, ba e nwa moro. Dinama ba iša xae, ba o šeba. Moxongwe xwa dirura letšema la byalwa, ba iša pitsa ya byalwa mašemong, ba e nwa mosomo kwa xae, ka moraxo ba enwa pitsa ya letšema, ba tla ba o nwa byo bongwe ~~ka~~ xae. Moxongwe ba lema mosolē, ka moso ~~mongwe~~^{mongwe} a thuša mongwe, ka moso yola a yo mo thuša. Ke letšema la xo thušana. Xe ba lema ka byalwa mokxoši o ba moxolo. Koša e re khūrukhrū. Ba senya fela ka xo eta ba tlaxela dikorō le xo eta ba rema mabele, ka kobane ba tla ba be ba taxilwe. Dithšemo di ya axeletšwa ka maxora, xo thšabišwa dithōlo xore di seje mabele. Mabele a thšabišwa dinonyana ka xo upiwa. Ba upa mabele ka sehlare xore dinonyana di se aje. Xe ele mahodu ba a ba tōpa ka Setōpa - mōnō. Ba tōpa lehodu^{no} le tšereng, ba bešeletša sehlare, monwana wa lehodu o tla hlōhlōna, a tšwela a kitima alla, a bolela xore hle nke le ntopōlle, ke nna ke utswitšeng.

202 ~~x~~ Agriculture No. 4, K34/12

Motho yo mongwe le yo mongwe o na le ^{buna} ka nnaši.
 Xe e se xe ana le mabele a maantsi xona a ka
 dina letšema. Xe ba bume a maantsi. Mabele ba
 borela kxaši ka byalwa. Mabele ba a bunela xae,
 ba a bea ka mafuri a oma, ba kxona ba a fola,
 ka diatla; ka dipôlo, le dipatla. Ba a felela ka
 seboëng, ka mafuri. Arwala ka hloxo xa a
 išwa xae, ba a lokela ka mokxopheng, ba a
 soketsa, ba bea xodimo xa hloxô. Mabele xe a
 fotswe a bolokwa sešexong le difaleng. Dišexo di
 epelwa fase ka šakeng, difala di bera ka fase
 a mathudi, a diha diitlo, xe e le molete le ona
 epya ka šakeng, wa dilwa ka xare wa baw
 ritelwa. Mabele xe a epetswe ka sešixong, ba
 khupetsa mabele a sešexo ka sekkskhurumelo
 sa xo lekana mdomo wa sešexo, ba kokotela
 ka mamapo, ba thšela umokô ka di thoko.
 Ba kxona ba thšeletša ka mmutedi. Sefala
 se direlwa se khurumelo sa xo lekana molo mo
 wa soma, se bopya ka boloko bya kromo, sefala xotee
 le sekhurumelo. Ba bitielwa ka boloko mo sefaleng
 le sešexong^{xe}, ba se no se kokotela ka mamapo.
 Ditloo le dinawa di a bipela. Ba di bitša
 xore ke phinyang - ka - lapa, ka xore kamoka ba
 tlabe ba bipetswe. From A.J. Mahloana
 Carbruke, P. Bag,
 via P.P. Rust, end s 202